

ZIEK ZIJN EN HET WONDER VAN KAPEL



Het miraculeuze beeld van O.L. Vrouw van Zeven Smarten in Panningen.

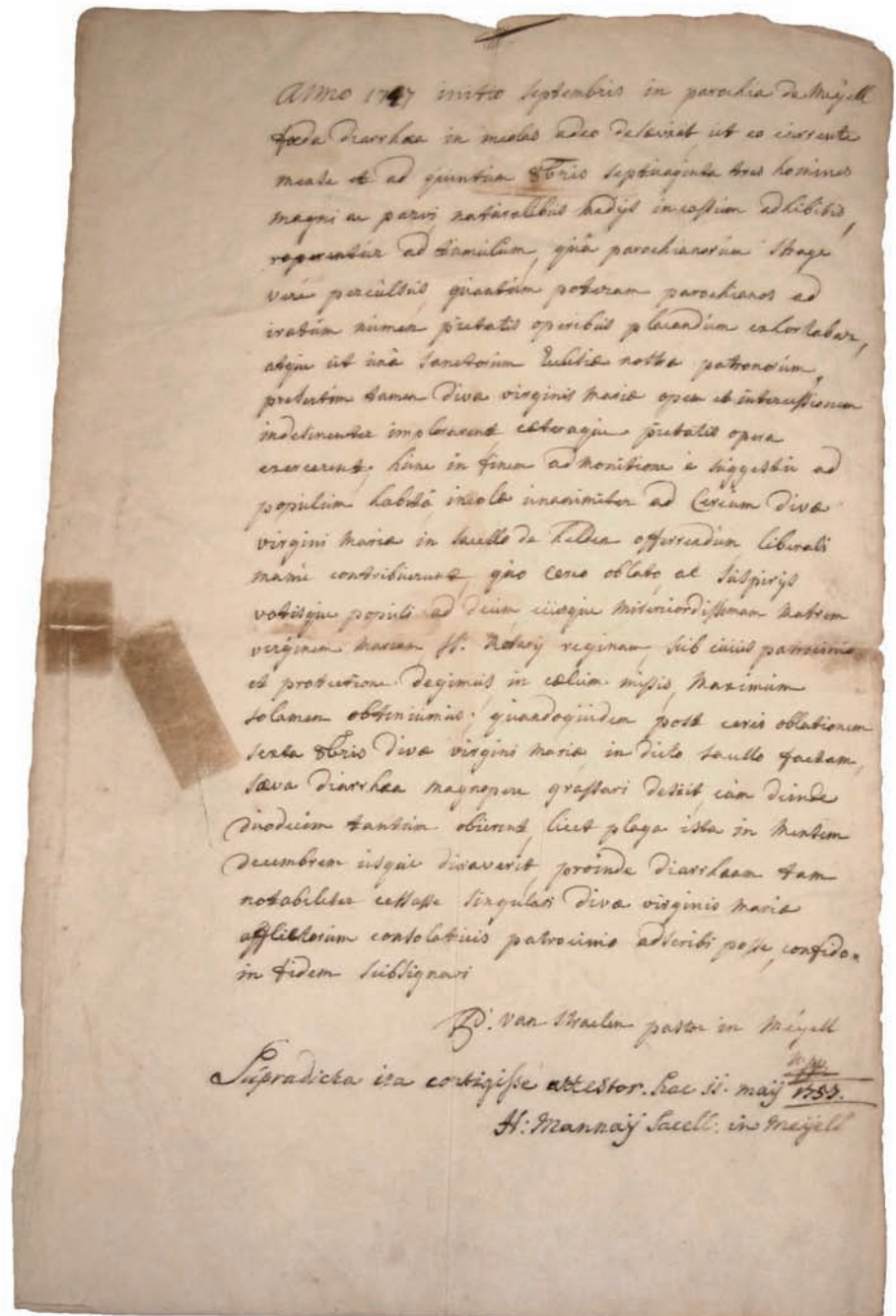
Op donderdag 14 december 1747 liepen Hendrik Lenarts, Peter Jan Laemers, Joseph Gerits en Geertjen de Voss door de Meijelse Straat naar de Keulse Karre waar schout Christiaan Frische en de schepenen Theunis Henderix en Jan Janssen aanwezig waren. Hendrik Lenarts en Peter Jan Laemers vertelden, dat zij als mombers of voogden kwamen voor Gerrit, Leonard en Anthon, de minderjarige kinderen van Jan Gerits en Jenneke Lenders. Door de droeve omstandigheden moest het huis van Jan Gerits en Jenneke Lenders met hof, stallen, moestuin en 200 roeden grond overgedragen worden aan timmerman Joseph Gerits en zijn vrouw Geertjen de Voss. Dat was een van de gevolgen van de ziekte die in 1747 zoveel Meijelse gezinnen trof.

Van ziek zijn in Meijel voor 1901 is weinig bekend. De geordende ziekenzorg begon hier pas toen zuster Viridiana en dokter Jan Hendrik Joosten in 1901 in het klooster gingen samenwerken. Daarvoor waren er in de negentiende eeuw gemeente-artsen die in Heyhuysen, Asten of Nederweert woonden. Zij hadden geen spreekuren, maar werden door de gemeente te hulp gevraagd voor arme zieken en voor lijkschouwingen. Welgestelde Meijelsen riepen de hulp van arts zelf in.

Van ziekten, geneesheren en vroedvrouwen

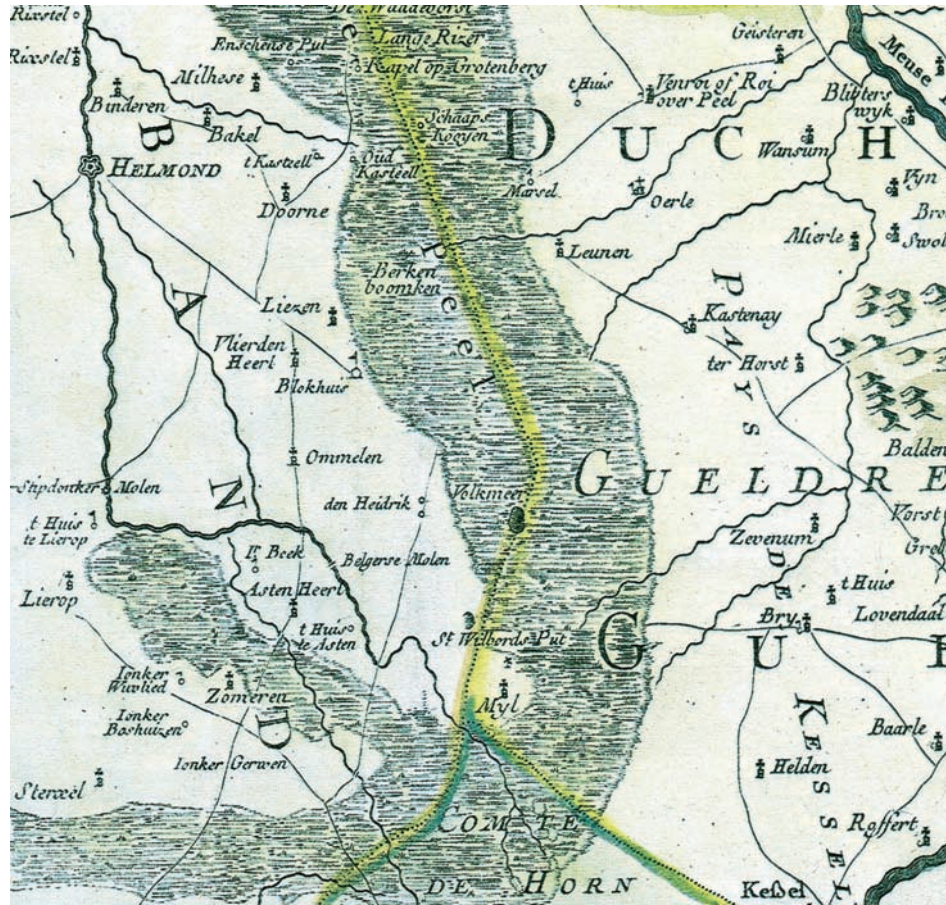
In 1596 schreef Francisca van Ghoor aan haar man Herman-Diederik van Millendonk dat er mensen rond het kasteel in Neer aan pest overleden waren. Van 1595 tot 1605 werd ook de omgeving van Meijel getroffen door een van de vele pestgolven. De Meijelse inwoners beklagden zich in 1598 niet alleen over het feit dat inwoners van Roggel en Heythuysen met grof geweld op 22 september 1598 Meijel waren binnen gevallen. Erger nog was het dat de invallers 'die pest und abscheuliche kranchheit' in Meijel gebracht hadden, omdat die besmettelijke ziekte in en om hun dorpen zwaar heerste. Tegen die vorm van geweld konden de Meijelsen niet op.

Door het ontbreken van gegevens in de archieven lijkt het of de verzorging van zieken vooral een vorm van vroegere mantelzorg was. Geneesheren werden



niet vermeld, maar wel veel dankbetuigingen aan verzorgers. Dat gebeurde vaak in de vorm van een schenking zoals bij Hendrikske Goorts. Deze vermaakte op 2 november 1723 al haar goederen

De Attestatio over het wonder van 1747.



Meijel op een kaart uit 1757. Het sluit hier aan bij 'Brabant'.

aan haar dochter Hendrin en haar schoonzoon Jan Thijssen, omdat zij haar trouw en met zorg hadden verpleegd 'in haeren langhen armoedighen staeth bij nachte ende daeghen'.

In 1768 bleek de Meijelse smid enige medische kennis te hebben. Op 27 april 1768 werd er bij de Sloot, het moerassig gebied waar de dijk naar Helden door liep, een lijk gevonden, 'een cadaver, aanhebbende eenen blauwen soldaeterock met witte lissen, bij hem oock eenen hoedt mett een wit boordt ende achtentwintigh stuijvers hollants gelt met eenen behoorlijcken pass'. Met moeite kon men in de pas nog lezen, dat de man Joannes Wilhelmus Ackerman heette. Toen werd meester Jan Thijssen den Jongen, de smid van Meijel,

erbij gehaald. Die constateerde dat de dode geen verwondingen had en dat hij dus gestorven was door verstikking in het moeras. Omdat de goede man niets bij zich had waaruit bleek dat hij katholiek was, werd hij ter plaatse begraven. Daags daarna wilde de schout van Helden een lijkschouwing, omdat de vindplaats ook Helden grondgebied was. De Meijelse bestuurders deelden alleen mee, dat zij hun werk goed gedaan hadden. Na 1800 is regelmatig sprake van het invoeren van de hulp van 'plattelandsgeneesheren' uit andere gemeenten, zowel bij ernstige ziekte als voor onderzoek bij een onnatuurlijke dood. In 1826 beschreef burgemeester Barthel van der Steen een ziekte in Meijel waarbij zelfs twee dokters betrokken waren, distriktsdoctor Janssen en

doctor van Oyen uit Helden. Meijel werd in januari en februari 1826 getroffen door een ziekte, waaraan 22 Meijelsen overleden, zestien kinderen en zes volwassenen onder wie pastoor Jan Mathijs van Buel. De burgemeester beschreef het snelle opkomen van de ziekte, de grote keelpijn, het ijlen en zweten, de huiduitslag, de hoofdpijn en alle verschijnselen. Maar hij gaf ook aan dat hij voor hulp aan de armen de districtsgeneesheer inschakelde, omdat de gewone dokter alleen maar kwam bij 'voornaamste ingezetenen'. Zij noemden de ziekte 'zinkingskoorts' en schreven geen medicijnen voor, maar drongen aan op warmhouden en veel drinken. Op 27 januari meende Van der Steen dat het ergste voorbij was, maar twee dagen later kreeg zijn tweejarige zoontje Arnold plotseling de verschijnselen van de ziekte en overleed binnen een paar uur.

Dezelfde burgemeester Barthel van der Steen moest in 1830 aan Gedeputeerde Staten van Limburg melden, dat het onmogelijk was voor Meijel een eigen gemeente-arts in dienst te nemen. Wel werd afscheid genomen van dokter A.W. Janssens uit Weert, dat vier uur gaans van Meijel lag. Voortaan zouden artsen uit omliggende dorpen naar Meijel komen. J.G. Tielemans uit Nederweert, A.H. Knapen uit Heythuysen, J. Th. van van den Anker uit Helden en A.H. Panhuijsen uit Asten werden hier na 1830 benoemd als gemeente-arts. Zij verzorgden ook inenting. Kinderen die de kinderziekten niet hadden gehad of die een koepokinenting hadden gekregen zonder goed gevolg, mochten volgens de Meijelse schoolverordening van 1876 niet in school worden toegelaten.

Vroedvrouwen, in Meijel 'wijsmoeders' of 'wiesvrouwen' genoemd, waren er wel. Van hen zijn bekend gebleven: Wilhelmina Gordt Willems van Hoof echtgenote van Francis Theunissen en vroedvrouw van 1736 tot 1758, Gudula Thomassen Verweijnen vrouw van Hendrik Verhaegh en vroedvrouw van 1745 tot 1800, Catharina Gorts vrouw van Nicolaas Driessen en vroedvrouw tot haar dood in 1871, Barbara Hermans vrouw van Frans Doensen en vroedvrouw van 1876 tot

1883 en Margaretha Hubertina Smeets vrouw van gemeentesecretaris Jan Sanders en vroedvrouw van 1883 tot 1919. Volgens aantekeningen hielpen buurvrouwen bij de bevalling door het aandragen van lauw water en doeken. Maar de vroedvrouw had de leiding en zij moest ook beslissen of er een nooddoop gedaan moest worden als het pasgeboren kind weinig levenskansen leek te hebben. Er waren vaak nooddopen en als het kind in leven bleef doopte de pastoor dezelfde of



Kalisstraat 1-3 ofwel de oude pastorie uit de 18^{de} eeuw.

de volgende dag nog een keer. De vroedvrouwen werden ook gevraagd om als doopgetuige of meter op te treden als de gevraagde meter niet op tijd in Meijel kon zijn. Enige keren hadden vroedvrouwen en meehelpende buurvrouwen voor 1800 een wel bijzondere taak. Als een ongehuwde vrouw een kind kreeg en de aangewezen vader ontkende dat het zijn kind was, dan moesten de vroedvrouw en haar helpsters voor de dingbank getuigen of het kind op de aangewezen vader leek.

De grote ziekte van 1747 met een Attestatio Miraculi

Rond 1750 werd aan de Kalisstraat het huis met stalling gebouwd voor de pastoor, nagenoeg op de plaats van de oude pastorie. Op 11 mei 1757

zat daar Peter van Straelen, pastoor van Meijel en deken van landdekenaat Weert, samen met de Meijelse kapelaan Hendrik Mannay. Ze hadden de registers van leningen en pachten voor de kerk, de Armen en het Sint Antoniusaltaar bijgewerkt. Daarna besloten ze om een getuigenis vast te leggen over wat er in 1747 was gebeurd.

Op een eenvoudig papier schreef de pastoor hoe in 1747 vele Meijelsen getroffen werden door een afschuwelijke buikloop. Het was zo erg dat tussen 5 september, dinsdag van Meijel kermis, en 5 oktober 1747 in Meijel 73 mensen aan die Roode Loop of dysenterie overleden. Bij een bevolking van 500 inwoners overleed het zevende deel van de bevolking in goed een maand, kinderen en volwassenen. Natuurlijke geneesmiddelen hielpen niet, de pastoor kon alleen maar troosten en erop wijzen dat de enige hoop leek om met godvruchtige werken de vertoornde God gunstg te stemmen, met een speciaal beroep op de Maagd Maria. De gelovigen droegen mild bij voor een geweldige kaars en op 6 oktober trok de Meijelse processie naar Panningen, naar de H.Maria in die 'Capelle van Helden', sinds 1638 een veel bezochte pelgrimsplek. De kaars werd geofferd en de wrede buikloop hield grotendeels op. Kapelaan Mannay verklaarde dat het zo gebeurd was en op het gevouwen papier schreef de pastoor 'Attestatio Miraculi', getuigenis van een wonder.

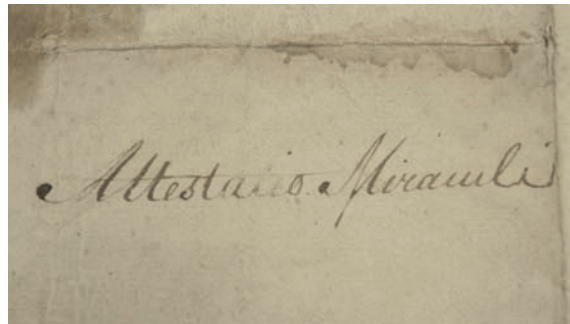
Die dysenterie of 'geheimzinnige ziekte' heerste rond 1747 in veel dorpen in Zuid-Nederland.

Epiloog vanwege Gerrit, Leonard en Anthon Gerits

Pastoor Van Straelen concludeerde misschien een beetje te snel dat de buikloop grotendeels ophield. Het werd wel een stuk minder, maar in 1747 overleden nog twaalf Meijelsen na 6 oktober. In de vier laatste maanden van dat jaar waren dus 85 Meijelsen overleden, eenzesde van de bevolking, terwijl er gewoonlijk jaarlijks ongeveer twintig mensen overleden.

Bij de overledenen waren ook Jenneke Lenders en Jan Gerits met hun dochter Mechtild. De drie andere kinderen, Gerrit van 15, Leonard van 13 en Anthon van 10 jaar waren wees geworden. Daarom werd op 14 december 1747 besloten alle goederen van hun ouders, het huis met hof, stallen, moestuin en 200 roeden grond over te dragen aan timmerman Joseph Gerits en zijn vrouw Geertjen de Voss. Daar was als voorwaarde aan verbonden, dat Joseph en Geertjen de drie kinderen zouden onderhouden alsof het hun eigen kinderen waren.

Henk Willems



Attestatio Miraculi uit 1747 ofwel de officiële bevestiging van het wonder.

| Te Meijel overleden in 1747 | | | |
|-----------------------------|--|----|---|
| | September | | |
| 05 | Maria Jacob Cuypers vrouw van Thomas Verhaeseldonk | 25 | Frans zoon van Godfried Franssen van Callis 4 maanden |
| 06 | Maria Thijssen vrouw van Peter Gielens | 25 | Petronella Martens Gordts vrouw van Jan Thijssen den Ouden |
| 09 | Barthel zoon van Peter van Stratum 8 jaar | 26 | Peter Martens man van Wilhelma Verhaeseldonck |
| 09 | Peter zoon van Jan Peters Gielens 7 maanden | 26 | Maria dochter van Hendrik Hendrix |
| 11 | Joanna Maria dochter van Joost Doensen 7 jaar | 26 | Jan Franssen weduwnaar van Joanna Seelen |
| 12 | Maria dochter van Hendrik Peters Wilms 4 maanden | 26 | Isabella dochter van Peter Verstappen 9 jaar |
| 12 | Martien zoon van Peter van Stratum 4 jaar | 26 | Henrica dochter van Dries Peters 4 jaar |
| 13 | Jan zoon van Joost Doensen 6 jaar | 27 | Wilhelm zoon van Peter Willems van Callis 1 dag |
| 13 | Cathrijn Goordt Martens weduwe van Peter Gerarts Wilhelms | 27 | Peter Gordts ongehuwd |
| 15 | Maria Carolina dochter van ontvanger Carol Nauts 2 jaar | 27 | Helena dochter van Jan Heylen |
| 15 | Godfried zoon van Joost Doensen 3 jaar | 27 | Peter zoon van Antoon Peters Smets 13 jaar |
| 15 | Anna Janssen vrouw van Jacobus Franssen | 28 | Godfried zoon van Jan Henderix Lenders 1 jaar |
| 15 | Cathrijn Raemaekers vrouw van Willem Hendriks Basten 43 jaar | 28 | Joanna Philipsen vrouw van Jan Janssen |
| 15 | Maria van den Steen vrouw van Peter van Stratum | 29 | Maria dochter van Wilhelm Hendriks Basten 9 jaar |
| 16 | Peter van den Steen zoon van Barthel Jan Peters 57 jaar | 29 | Godefrida Willems Janssen weduwe van Coen Venmans |
| 16 | Godfried zoon van Jan Theunissen de metselaar 12 jaar | 30 | Nicolaas Peters zoon van Peter Mertens 16 jaar |
| 17 | Angelina Lenders vrouw van Dirck Janssen Smits 50 jaar | 30 | Peter Gorts man van Margaretha Janssen Verhaegh |
| 18 | Maria dochter van Arnold van Heugten | 30 | Henrica dochter van Martin Henderix 10 jaar |
| 18 | Henrica dochter van Wilhelm van den Steen 10 jaar | 30 | Maria Peter Oomen vrouw van Peter Willems van Callis |
| 19 | Cathrina van Cleef vrouw van Hendrik Geridts | | |
| 19 | Peter zoon van Lambert Hendrix 10 jaar | | Oktober |
| 19 | Wilhelma dochter van Wilhelm Hendriks Basten 12 jaar | 01 | Godfried Lennaers ongehuwd |
| 19 | Maria dochter van Leonard Gordts 10 jaar | 01 | Catharina dochter van Peter Martens 9 jaar |
| 19 | Hendrik zoon van Jan Thijssen den Ouden 21 jaar | 02 | Wilhelma dochter van Peter Martens |
| 19 | Hendrina Hendrix Lenssen vrouw van Jan Vervordeldonk | 02 | Godefrida Martens weduwe |
| 20 | Peter van Laer man van Anna Janssen 35 jaar | 03 | Christina Janssen van Loon vrouw van Arnold Pellemans |
| 20 | Joanna Oomen vrouw van Godfried Franssen van Callis | 03 | Maria Gevers vrouw van Jan Thomassen 53 jaar |
| 21 | Isabella dochter van Jan Peters Goossens 8 jaar | 04 | Hendrik Peters Willems man van Maria Zeelen |
| 21 | Lodewijk zoon van Henric Goordt Houben 16 jaar | 04 | Martinus zoon van Peter Bollen 1 jaar |
| 21 | Jenneke Lenders vrouw van Jan Gerits | 08 | Thomas zoon van Jan Thomassen 11 jaar |
| 21 | Mechtild dochter van Jan Gerits 6 jaar | 09 | Lutgardis Giel Hendriks vrouw van Godfried H. van Calis 89 jaar |
| 21 | Cathalijn dochter van Jan Martens Gordts 37 jaar | 09 | Leonora Janssen van Loon |
| 21 | Ludgardis dochter van Lambert Hendrix Peters 1 jaar | 09 | Joanna dochter van Anthon Hendrix Thomassen 26 jaar |
| 22 | Jan zoon van Laurent Franssen 2 jaar | 11 | Hendrina Gorts vrouw van Jan Thijssen |
| 22 | Aldegonda dochter van Sebastiaan Wilhelms Gerardts 8 maanden | 24 | Margaretha Caris vrouw van Lucas Martens van Oostayen |
| 22 | Jacob Franssen weduwnaar van Anna Janssen Gerarts | 29 | Jan Gevers man van Godefrida Jansen 59 jaar |
| 22 | Jan Martens de Jongen ongehuwd | | November |
| 22 | Arnold zoon van Jan Janssen den Kapitein 3 jaar | 01 | Wilhelma dochter van Frans Martens 12 jaar |
| 22 | Maria Venmans vrouw van Jan Hendrix van Brey 36 jaar | 01 | Maria dochter van Anton Peter Smets |
| 22 | Aldegonda dochter van Jan Vervordeldonck 21 jaar | 01 | Jan Gerits man van Jenneke Lenders |
| 23 | Hendrik zoon van Jan Janssen Bollen 38 jaar | 17 | Maria dochter van Anthon Peters Smits 18 jaar |
| 24 | Hendrik Jan Smits ongehuwd | | |
| 24 | Joseph zoon van Hendrik Hendrix | | December |
| 24 | Wilhelma dochter van Jan Peters Goossens 4 jaar | 01 | Lucas Martens van Oostayen wdnr van Margaretha Caris 56 jaar |
| 25 | Joanna dochter van Martinus Henderix 6 jaar | | |
| 25 | Leonard zoon van Jan Petri Broekx 42 jaar | | |

Bronnen

- Gemeentearchief Venlo, Archief Parochie O.L. Vrouw van Zeven Smarten Panningen
- RHC Limburg Maastricht, Parochie St. Nicolaas Meijel, DHB-Registers
- GHS Helden, Archief Gemeente Meijel tot 1943, Correspondentieboeken 1826-1830